

Çocuk İşçiliği ile Mücadele Konusunda Bilgi Notu

İstihdam için Mesleki Eğitim Programı (İMEP-2), Avrupa Birliği tarafından finanse edilen, Millî Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu iş birliğinde Expertise France ve EDUSER tarafından yürütülen ve temel amacı çıraklık ve mesleki eğitim yoluyla sürdürülebilir geçim kaynaklarına erişimi kolaylaştırmak olan bir programdır. Programın en kritik önceliklerinden biri ise çocuk işçiliği ile mücadeledir.

Bu önceliğin temelinde, çocuk işçiliğinin yalnızca bir insan hakları ihlali olarak değil, aynı zamanda nitelikli iş gücünün yetişmesini ve sürdürülebilir kalkınmayı sekteye uğratan en önemli yapısal sorunlardan biri olarak görülmesi yer almaktadır. Bir çocuğun eğitimini tamamlayamadan güvencesiz ve ağır koşullarda çalıştırılması, onun gelecekte vasıflı bir usta, teknisyen ya da girişimci olma potansiyelini ortadan kaldırmaktadır. Bunun yanı sıra çocuğun fiziksel ve psikososyal gelişimi olumsuz etkilenmekte, bu durum uzun vadede toplumsal ve ekonomik maliyetleri beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda kayıt dışı ve denetimsiz istihdamın güçlenmesine zemin hazırlanmaktadır.

Bu çerçevede İMEP-2 Programı, çocuk işçiliğine karşı güvenli, yasal ve eğitim temelli bir model olarak “çıraklık eğitimi” güçlendirmeyi hedeflemektedir. Program, çıraklık sistemi içerisinde oluşabilecek çocuk işçiliği risklerinin önlenmesini esas almakta; çocukların eğitim hakkını, güvenli öğrenme ortamlarını ve nitelikli beceri gelişimini önceleyen bir yaklaşım benimsemektedir.

Çocuk İşçiliği ile Mücadele ve Güvenli Çıraklık Eğitimi Neden Önemli?

Çocuk işçiliği, çocukların eğitim, sağlık ve gelişim haklarını tehdit eden uzun vadede bireysel ve toplumsal maliyetler doğuran önemli bir sosyal sorundur. Özellikle çalışma hayatına erken yaşta ve güvencesiz biçimde dâhil olma riski, gençlerin gelecekteki yaşamlarını olumsuz etkileyebilmektedir.

İMEP-2 Programı, çocuk işçiliğiyle mücadeleyi, güvenli, yasal ve nitelikli çıraklık eğitiminin güçlendirilmesi yoluyla ele almaktadır. Bu yaklaşım, çıraklık eğitiminin çocuk işçiliğinden net biçimde ayrıştırılmasını ve koruyucu bir çerçevede mesleki gelişim mekanizması olarak uygulanmasını esas alır.

Çıraklık Eğitimi ve Çocuk İşçiliği Arasındaki Fark

Çıraklık eğitimi;

- Bir örgün eğitim modelidir.
- Yasal çerçeveye dayanır.
- Çırak öğrencinin yaşına, gelişimine ve eğitim kazanımlarına uygun şekilde yürütülür.
- Okul, aile ve işletmenin ortak sorumluluğunda ilerler.

Çocuk işçiliği ise;

- Çocuğun eğitimine devamını engelleyen,
- Fiziksel veya psikolojik sağlığına zarar veren,
- Uzun çalışma saatleri, ağır işler veya güvencesiz koşullar içeren ve kayıtlı olmayan faaliyetleri kapsar.

Örgün eğitim kapsamındaki çocuk ve gençlerin çıraklık eğitimi, uzun ve düzensiz çalışma saatlerinde, aşırı iş yükü ve eğitimle uyumsuz çalışma düzeninde yürütülüyorsa, iş sağlığı ve güvenliği konusunda eksiklikleri içeriyorsa çocuk işçiliği unsurları taşıyor demektir.

Programın Yaklaşımı ve Dörtlü İş Birliği Modeli

İMEP-2 Programı, çocuk işçiliğiyle mücadelede önleyici ve risk temelli bir yaklaşım benimser.

Bu kapsamda:

- Çırak öğrencilerin yaşlarına uygun ve güvenli bir çalışma ortamında eğitim almalarını destekler.
- İşverenler, usta öğreticiler ve okul personeli için farkındalık ve kapasite geliştirme çalışmaları yürütür.
- İş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamaları çıraklık eğitiminin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınır.
- Risklerin erken fark edilmesi ve doğru yönlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi hedeflenir.

İMEP-2'nin Çocuk İşçiliği ile Mücadele konusundaki Çok Paydaşlı Yaklaşımı "Yonca Modeli"

Güvenli çıraklık eğitimi, dörtlü iş birliği ile mümkündür ve bu model çerçevesinde:

- Çırak Öğrenci: Eğitim sürecinin merkezindedir, haklarının farkındadır ve tüm taraflar çırak öğrencinin haklarını gözetir.
- Okul (Mesleki Eğitim Merkezi): Çırak öğrencinin eğitiminden sorumludur, rehberlik sağlar, işletmenin uygunluğu konusunda gözlem ve uyarıları yapar, işletmede çırak öğrencinin haklarının korunduğunu gözetir.
- Aile: Çocuğun eğitimini okulda ve işletmede destekler, haklarının korunması için sürece dâhil olur ve hak ihlalleri durumunda veli olarak harekete geçecek farkındalığa sahiptir.
- İşletme: Güvenli ve öğretici bir pratik öğrenme ortamı sunar, çırak öğrencinin haklarını bilir ve ihlal etmez.

Bu model, çıraklık eğitiminin çocuk işçiliğine dönüşmemesi için bir güvence oluşturur ve tüm rol sahiplerinin bu anlamda yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır.